



Rozkina gozdna učna pot



Bolfenk–Razglednik



ZAVOD ZA GOZDOVE
SLOVENIJE



Rozkina gozdna učna pot

Bolfenk–Razglednik



**ZAVOD ZA GOZDOVE
SLOVENIJE**

1. KRATEK ORIS POTI IN UPORABAVODNIKA	4
2. BOLFENK	4
3. GOZDNA CESTA	5
4. GOZD SMREKE, JELKE IN BUKVE	6
5. GOZDNA TLA	6
6. KAMNINE NA POHORJU	7
7. BUKOV GOZD	8
8. NARAVNO POMLAJEVANJE GOZDA	9
9. ŽIVALI V GOZDU	9
10. RAZGLEDNIK	10
11. REKREACIJA V GOZDU	10
12. NEGA IN VARSTVO GOZDOV	11
13. UMETNI SMREKOV GOZD	11
14. TRBISOVA JELKA	12
15. OZNAKE V GOZDU	12
16. GOZD IN VODA	13
17. PROŠNJA GOZDA	13
DREVESNE VRSTE	14

ROZKINA GOZDNA UČNA POT "BOLFENK - RAZGLEDNIK"

Izdajatelj: Zavod za gozdove Slovenije, OE Maribor
Za izdajatelja: mag. Jožef Mrakič
Sofinanciranje: Podravsko gozdarsko društvo Maribor
Besedilo: Hedvika Jenčič in Nenad Zagorac
Lektoriranje: Irena Adrojna Mencinger
Fotografije: Samo Jenčič, Jožef Mrakič in Ivan Potrč
Zemljevid in risbe: Samo Jenčič
Oblikovanje in priprava za tisk: XMEDIA
Tisk: UPPRINT Limbuš
Leto izdaje: 2004
Naklada: 1000

Informacije:

Zavod za gozdove Slovenije
Območna enota Maribor
Tyrševa 15, Maribor
Telefon:(02) 234 16 15, e-mail: oemaribor@zgs.gov.si



Lovrenška jezera

UVOD

Drevo je praprebivalec naše krajine, je vez med včeraj in jutri. Gozdovi so slovenski simbol, saj prekrivajo več kot polovico Slovenije. S 56-odstotno gozdnatostjo se uvrščamo na tretje mesto v Evropi. V daljni preteklosti je bilo gozdov še veliko več, vendar so se morali umakniti kmetijskim površinam, naseljem, cestam. Danes je več gozdov ohranjenih v višjih in strmejših legah, ki so za kmetijstvo manj primerne.

Slovenija ima zelo razgiban relief, je raznolika in pestra, zato potrebuje veliko gozdov, ki varujejo tla pred erozijo, čistijo zrak, so življenjski prostor za mnoge rastline in živali. Les je eden redkih naravnih virov v Sloveniji, je obnovljiv in kot takšen zelo pomemben tudi za gospodarski razvoj.

V Sloveniji gospodarimo z gozdovi trajno, sonaravno in večnamensko. Povsod po svetu ni tako. Zlasti v tropskem pasu ljudje še vedno neodgovorno krčijo gozdove. Po vsem svetu izgine letno 10 do 20 milijonov hektarjev gozdov, to je za 5 do 10 Slovenij.

Pohorje je gotovo eno najbolj naravnih območij Slovenije in tudi Srednje Evrope. Kot edino silikatno gorovje v Sloveniji je pomembno v geomorfološkem, hidrološkem, biološkem ter kulturnokrajinskem pogledu. Na neprepustni kamninski podlagi so nastali najgostejše omrežje površinskih voda v Sloveniji ter edinstvena barja z jezeri, ki so življenjski prostor redkih ter ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Zaradi svoje enkratnosti in neokrnjene narave je Pohorje predlagano za regijski park.

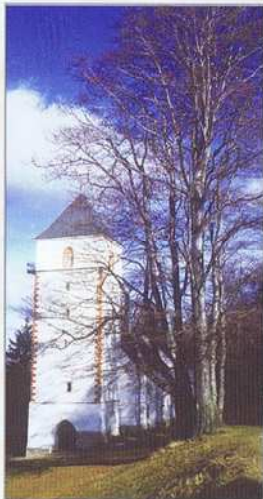
1. KRATEK ORIS POTI IN UPORABA VODNIKA

Z našo potjo vam želimo približati bogatstvo pohorskega gozda, njegovo rast, razvoj in pomen, hkrati vas želimo seznaniti tudi z delom gozdarjev.

Gozdna učna pot od Bolfenka do Razglednika je bila speljana leta 1981 pod idejnim vodstvom Rozke Debevec - Lesjak, dipl. inž. gozdarstva. V njen spomin smo leta 1995 pot poimenovali "Rozkina gozdna učna pot Bolfenka-Razglednik". Pot je dolga 3 kilometre in je krožno speljana. Poteka na nadmorski višini od 1050 do 1147 m. Obiskovalci morajo premagati le 100 metrov višinske razlike, zato ni zelo zahtevna. Pot nas vodi po stezi ali gozdni poti od zgornje postaje žičnice proti cerkvi sv. Bolfenka, nato po severnem pobočju do razglednega stolpa Razglednik, od koder se spusti na južno stran proti Aparhotelu Pohorje, in po sprehajalni poti nazaj do Bolfenka. Znak poti sta smreka in rumeno-modra markacija. Na poti je označenih 17 stojišč. Ob poti so označene tudi drevesne vrste, katerih opis najdete na koncu vodnika. Obhod celotne poti brez razlage traja dobro uro.

Za orientacijo na poti vam bo v pomoč priložena skica na ovitku.

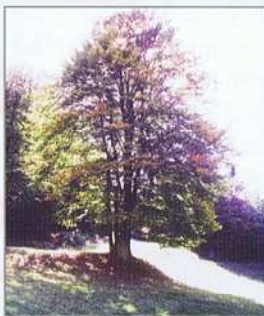
2. BOLFENK



Takoj na začetku poti je spomenik naše preteklosti – cerkva sv. Bolfenka na Pohorju (1037 m). Samotna gozdna cerkev je bila postavljena v sedanji obliki leta 1501. Prvi pisni dokumenti pa pričajo, da je na tem mestu že leta 1291 stala manjša kapelica. Cerkvico je zgradil Wolfgang Herzenkraft Limbuški v značilnem poznogotskem slogu. Sežidana je bila iz neobdelanih pragorskih kamnov (granit, serpentin, rogovačni skrilavec, kremenjak in glinasti skrilavec).

Po reformah Jožefa II. leta 1785 je bila cerkev opuščena, del njene notranje opreme pa so prenesli v okoliške cerkve. Cerkev je začela propadati. Leta 1856 je postal lastnik ruševin in okoliških gozdov takratni mariborski župan in veleposestnik Otmar Reiser, ki je začel ruševine cerkve z zvonikom obnavljati. Na severno steno stolpa so namestili razgledni balkon, ki je bil pred tem del kavarne Pix v Mariboru. Njegov sin Otmar Reiser ml. je nadaljeval obnovo zgradbe in je na prenovljeno streho stolpa namestil pozlačeni glavič s križem, ki ga je blagoslovil škof Anton Martin Slomšek. Leta 1878 je naselil v cerkvi gozdarja, logarja, in uredil sobe za planince. Bolfenk je tako postal prva planinska postojanka na Pohorju. Leta 1950 ga je uničil požar. Po požaru je bil več let v razvalinah. Leta 1971 so začeli načrtno obnavljati cerkvico, in sicer pod strokovnim nadzorom Zavoda za kulturno dediščino. V obnovo se je vključilo veliko različnih investitorjev, med drugim tudi gozdarji. Obnova je trajala devetindvajset let, končana je bila leta 2000. Slavnostna otvoritev je bila 29. marca 2000, na petdeseto obletnico, ko je Bolfenk pogorel.

Danes je na Bolfenku Center naravne in kulturne dediščine in hkrati turistično-informacijski center, kjer lahko dobite informacije o Pohorju in



Bukev pri Bolfenku

Mariboru. V njem so prostori s stalnimi in občasnimi razstavami, čez vse leto pa se v njih zvrstijo številne glasbene in druge prireditve.

V neposredni bližini cerkvice naletimo na dve naravni znamenitosti. Prva je pravi kostanj, ki ga ob naši poti ne bomo več srečali, saj je na tem delu Pohorja prav to eno njegovih najvišjih nahajališč. Obseg njegovega debla je 408 cm (premer 130 cm). Druga znamenitost je večdebela bukev zahodno od cerkve ob gozdni cesti. Sestavljena je iz petih dreves, ki rastejo skupaj. Višina dreves je 28 metrov, najdebelejše ima obseg debla 375 cm (premer 119 cm).

3. GOZDNA CESTA



Gozdna cesta

Danes skoraj ves les spravimo do gozdnih cest po gozdnih vlakah* s pomočjo traktorjev, le na zelo težkih terenih je spravilo ročno, z žičnimi žerjavi ali konji. Od gozdne ceste do potrošnikov vozijo les s tovornjaki. Včasih pa ni bilo tako. Prva gozdna cesta na Pohorju se je gradila med letoma 1857 in 1859 od Oplotnice do Lukanje, načrtno odpiranje gozdov z gozdnimi cestami pa se je začelo 100 let pozneje.

V preteklosti so na Pohorju zelo pogosto spravljali les po strmih kolovozih z vprežno živino, pozimi z ročnimi sanmi, pozneje so začeli uporabljati tovarne konjiče. Znamenite so tudi pohorske vodne drče**, ki so bile zelo pogoste ob potokih Oplotnica, Bistrica in Lobnica. Prav lobniška drča je bila najdlje v uporabi, in sicer do leta 1959. Gozdarji smo kot zgodovinsko znamenitost leta 1974 obnovili del drče pri Bajgotu. Žal so visoke vode uničile ta kulturni spomenik in leta 2001 smo gozdarji simbolično obnovili začetni del drče.

*gozdna vlaka: gozdna pot za vlačenje lesa do gozdne ceste

**vodna drča: iz lesa narejen žleb za spuščanje lesa v dolino s pomočjo vode



4. GOZD SMREKE, JELKE IN BUKVE

Smu v mešanem gozdu smreke, jelke in bukve. To so drevesne vrste, ki jih na Pohorju najpogosteje srečamo. Bukev in smreka se pojavljata od vznožja do ovršja Pohorja, jelka pa v večji meri le v višinskem pasu med 600 in 900 m. Na Pohorju se je v preteklosti dajalo prednost smreki in tako so marsikje bolj odporne, mešane gozdove zamenjali čisti smrekovi gozdovi. V zadnjih desetletjih se je delež jelke precej zmanjšal zaradi sušenja. Med glavnimi vzroki za sušenje jelke navajajo strokovnjaki poleg onesnaženega zraka najpogosteje poslabšanje ekoloških, zlasti podnebnih razmer (daljša sušna obdobja, zvišane temperature in manjša zračna vlaga).

5. GOZDNA TLA



Gozdna tla se "gnojijo" sama in se po tem bistveno razlikujejo od tal na poljih ali vrtovih. Listje, iglice, odmrlí deli rastlin, drobne in debelejšé veje tvorijo steljo (nerazkrojen organski del), ki jo številni organizmi, ki živijo v tleh, spreminjajo v s hranili bogat humus. Razkranje stelje traja od enega in pol do dveh let in pol. Listje hitreje prepereva kot iglice. V vlažnem podnebjú se iglice smrek težko razkrajajo, ker vsebujejo velike količine težko topljivih snovi (smol, voskov).

Življenje v gozdnih tleh je zelo bogato. Na 1 m² tal do globine 30 cm živi 1 bilijon bakterij, 1 milijarda gliv, 1 milijon alg, več kot milijon majhnih živalic, 50 pajkov, polžev in stenic, 100 hroščev z ličinkami in 80 deževnikov. V tleh živijo tudi miši in krti. Če listje previdno odgrnemo, vidimo najprej nekatere večje nevretenčarje in žuželke, številni mikroorganizmi pa nam ostanejo skriti.

Gozdna tla niso enaka po vsej globini, sestavljena so namreč iz več plasti. Na površini je **stelja**, pod njo je **humus**, sledi plast **preperele kamnine**, v kateri so organske snovi pomešane z rudninskimi delci, ki se zaradi preperevanja sproščajo iz matične kamnine. Ta plast je najbolj bogata s hranilnimi snovmi, zato je v njej največ drevesnih korenin. Skupna dolžina korenin na 1 m² gozdnih tal lahko znaša 500 metrov, pri čemer je več kot polovica korenin tanjša od 1 mm (koreninski laski). S koreninami črpajo drevesa iz tal vodo in hranljive snovi, hkrati pa dajejo drevesom potrebno trdnost, da se v vetru in snegu ne prevrnejo. Teža vseh korenin je najmanj 25 % teže vseh nadzemnih delov dreves. Pod to plastjo pa je **matična kamnina**.

Nastanek rodovitne prsti je dolgotrajen proces, za en centimeter prsti je potrebnih več stoletij. Če tla niso zaščitena, rodovito talno plast odplavi voda ali odpiha veter. Gozd najbolje varuje tla pred odnašanjem. Zato je zlasti na strmih pobočjih zelo pomembna varovalna vloga gozda.

6. KAMNINE NA POHORJU



Granodiorit (tonalit)



Blestnik

Pohorje je del Vzhodnih Alp in je edino silikatno gorovje v Sloveniji. Prevladujejo magmatske in metamorfne kamnine. Metamorfne kamnine na Pohorju so najstarejše kamnine v Sloveniji, stare so okoli 500 milijonov let.

Glavni pečat daje Pohorju kamnina granodiorit (staro ime granit ali tonalit), ki sestavlja jedro Pohorja. Granodiorit je magmatska kamnina, svetlosive do sive barve. Zelo pogosto so ga uporabljali za izdelavo kock za tlakovanje cest. Glavni kamnolomi tonalita na Pohorju so v Josipdolu in v Cezlaku nad Oplotnico. V Cezlaku je edino nahajališče kamnine čizlakit v Sloveniji in eno izmed petih v Evropi. Podoben je granodioritu, vendar je zelene barve. Ime čizlakit je dobila kamnina po vasi Cezlak. Granodiorit in čizlakit uporabljamo za oblaganje stavb.

Granodiorit z vseh strani obdajajo metamorfne kamnine (gnajs, blestnik, skrilavec, marmor ...). Skrilavce so uporabljali za prekrivanje streh, danes pa se uporablja za tlakovanje.

Karbonatne kamnine se pojavljajo na Pohorju v obliki manjših krp. Prevladuje siv apnenec, pojavlja pa se še dolomit. V Šmartnem na Pohorju najdemo tudi marmor, ki so ga izkoriščali že Rimljani. Iz pohorskega marmorja so nekropola v Šempetru in Orfejev spomenik na Ptuj.

Na številnih mestih na Pohorju se v obliki žil pojavlja tudi kremen. Ena od takih žil je tudi v bližini naše poti (Beli kamen), kjer so še danes vidne sledi kamnoloma kremenca. Prisotnost kremenca je omogočila razvoj steklarstva na Pohorju. Za steklarstvo je človek potreboval kremenov pesek, pepeliko* in drva ali oglje za gorivo. Surovine so očiščene zdrobili v prah, jih dobro zmleli in talili pri visoki temperaturi v talilniku, kjer je nastajala enakomerna žareča snov, ki se je dala oblikovati. Vodilno mesto v steklarstvu so imeli Čehi, domačini pa so se ukvarjali z drvarjenjem in oglarjenjem.



Kozarec izdelan v pohorski
glažuti, zasebna zbirka

Najstarejši podatek o glažutah (steklarnah) na Pohorju je iz leta 1677, zadnja steklarska peč pa je ugasnila leta 1908 v Josipdolu. Danes spominjajo na steklarjenje na Pohorju le še opuščeni kamnolomi in krajevna imena, kot na primer Glažuta.

V času glažutarstva je bilo pomembno tudi oglarjenje. Oglje so pohorski oglarji kuhali kar v gozdu. Les so zložili v kope, ga segrevali nad 250 °C in pri tem omejevali dostop zraka, tako da les ni zgorel, temveč le pooglenel. Oglarjenje je bilo v naši pokrajini najstarejši način izkoriščanja lesa, posebno v odročnih krajih, kjer bi bilo spravilo manj vrednega lesa dražje od cene lesa. Ne gre zanemariti, da je teža prostorninskega metra oglja 180 do 210 kg, teža prostorninskega metra** bukovih drv pa 530 kg. Moč ogrevanja z ogljem je dvakrat večja kot z lesom.

Posledica glažutarstva so deloma tudi smrekovi gozdovi na Pohorju, ki so jih umetno zasnovali po poseku prvobitnih bukovih gozdov.

**pepelika: bela prašnata snov, ki se uporablja zlasti kot surovina za pridobivanje stekla*

*** prostorninski meter drv: meter dolga polena, zložena v skladovnico širine 1m in višine 1,1 m*

7. BUKOV GOZD

Pred nami je ohranjen visokogorski bukov gozd. Takšni gozdovi rastejo v hladnih predelih gorskega pasu Pohorja nad 1000 m, kjer je padavin 1400 do 1600 mm in povprečna letna temperatura 6 do 7,5 °C. Bukvi sta v teh gozdovih včasih primešana še jelka in javor.

V nasprotju s smrekovimi gozdovi je ta gozd v pomladanskem času, ko še bukev ni ozelenela in je na tleh dovolj svetlobe, prekrit z zelišči. Najbolj značilna zelišča, ki cvetijo spomladi, so:

- zasavska konopnica (*Dentaria trifolia*),
- trillistna penuša (*Cardamine trifolia*),
- gorski jetičnik (*Veronica montana*).

Če bukov gozd s sečnjo močno preredčimo, se pojavi bujno zelišče fuchsov grint (*Senecio fuchsii*), ki cveti rumeno konec poletja. Če gozd še močneje preredčimo, se pojavi trava, navadna šašuljica (*Calamagrostis epigeios*), ki zelo otežuje pomlajevanje gozda.



Bukov drogovnjak

8. NARAVNO POMLAJEVANJE GOZDA



Klica jelke (zgoraj) in klica bukve (spodaj)

V pragozdu in tudi v naravnem gospodarskem gozdu nastaja mladi gozd v zaščiti starega, odraslega drevesa ali v manjših sestojnih vrzelih. Pot od semena do odraslega drevesa je v takšnih gozdovih dolga in trda. Od milijonov semen, ki padejo na gozdna tla, jih le majhen del vzklije in le redke od teh mladice zrastejo v odrasla drevesa. Prav ta trnova pot pa je zagotovilo, da je naravni gozd vitalen. V nasprotju s pragozdom je obnova gozda v gospodarskem gozdu načrtna. S posekom nekaterih odraslih dreves pade več svetlobe in padavin na gozdna tla. To je prvi pogoj za nastanek naravnega mladja. Ko je mladje dovolj gosto, se posekajo še preostala odrasla drevesa na območju pomladitvenega jedra, s čimer se omogoči razvoj mladega gozda.

Gozdarji v Sloveniji si prizadevamo obnoviti čim več gozdov z naravnim pomlajevanjem. Za obnovo gozda se odločimo, ko začne drevje zaradi starosti izgubljati tehnično ali druge vrednosti. V gorskem bukovem gozdu na Pohorju začnemo z obnovo pri 120 letih in jo končamo v 20 do 30 letih.

Le izjemoma (ujme, večji napadi škodljivcev, bolezni, onesnaženje ...) gozdove na večjih površinah obnavljamo s sadnjo ali setvijo (umetna obnova). Pri takšni obnovi gozda uporabimo drevesne vrste, ki so za določeno rastišče najprimernejše.

Golosečni način gospodarjenja je v Sloveniji z zakonom prepovedan.

9. ŽIVALI V GOZDU



Divji petelin

Čeprav so za življenje gozda pomembne vse živalske vrste (od bakterij do sesalcev), bomo opisali le najbolj značilne za Pohorje.

Na sončnih, toplih, zavetrnih mestih in na gozdnih robovih zgradi svoja mogočna gnezda – mravljišča, velika rdeča mravlja. Nadzemni del mravljišča je lahko visok več kot 1 meter, v podzemlje pa lahko sega do 2 metra globoko. Mravlje se hranijo z različnimi manjšimi žuželkami, ližejo pa tudi sladke izločke listnih uši. Velik del njihovega plena so gozdni škodljivci (podlubniki, kozlički, rilčkarji ...). Večja kolonija mravelj v enem letu uniči 2 do 5 milijonov raznih žuželk, od katerih je najmanj polovica "gozdnih škodljivcev". Lovno območje mravelj se razteza 50 do 70 metrov okrog mravljišča.

Najpogostejša in najbolj slišna skupina gozdnih prebivalcev so ptice. Ptice imajo v gozdu podobno vlogo kot mravlje, ker se hranijo z različnimi žuželkami in manjšimi vretenčarji. Pomembne so tudi kot prenašalke plodov in semen. V gozdu pticam pomagamo tako, da puščamo rasti starejša drevesa, ki semenijo, ter suha drevesa za gnezdenje. Na Pohorju je registriranih 74 vrst ptic. Najbolj znane so sinica, ščinkavec, lišček, kalin, sraka, žolna, detel. Nekatere izmed njih, kot sta divji petelin in ruševac, so redke in zaščitene.



Mravljišče

Danes imamo podatke o okrog 50 vrstah sesalcev na Pohorju. Najbolj znani so jelen, srna, gams, divja svinja, lisica, zajec, polh, kuna, podlasica, miš in še nekatere druge vrste.

Ker je v pohorskih gozdovih malo grmovnih in zeliščnih vrst, se rastlinojeda divjad hrani tudi z drevesnim mladjem. Če se divjad preveč razmnoži, je naravna obnova v gozdu otežena. V naravnem okolju tega problema ni, saj za ravnovesje skrbijo mesojede živali (zveri): volk, medved, ris. Ker so bile te na Pohorju konec prejšnjega stoletja iztrebljene, skrbijo za ravnovesje lovci. Divjad, na katero je lov dovoljen, se sme loviti le v lovni dobi, ko se živali ne razmnožujejo in ko ne živijo v težkih življenjskih razmerah.

10. RAZGLEDNIK

Razgledni stolp Razglednik je najvišja točka na naši poti, zato od tod vodi pot samo še navzdol. Je eden redkih stolpov na Pohorju, s katerega imamo res lep razgled, če nam je le naklonjeno vreme. Razglednik so leta 1909 postavili nemški planinci kot odgovor na leta 1903 postavljen leseni stolp slovenskih planincev na Žigartovem vrhu.

Ko smo na vrhu, lahko opazujemo gozd iz ptičje perspektive. Opazimo lahko, da je največji del pogorja pokrit s prostranimi gozdovi. Če se ozremo še dlje, spoznamo, da je gozdnatost gričevnate in ravninske krajine manjša.

S stolpa lahko vidimo:

- Maribor z okolico,
- Kozjak,
- Boč in Donačko goro,
- Dravsko in Ptujsko polje,
- Slovenske gorice.

Ob zelo dobri vidljivosti lahko vidimo v daljavi tudi Golico in Svinško planino, Peco, Uršljo goro, Zagrebačko goro, Ivančico in še nekatere manj znane vrhove.

11. REKREACIJA V GOZDU



Mariborsko Pohorje je turistično središče v neposredni bližini Maribora, ki ima 115.000 prebivalcev (Popis 2002).

Mariborčani živimo s Pohorjem vse leto.

Poleti uživamo v hladu njegovih gozdov, hodimo na izlete, piknike, nabiramo gozdne sadeže in zdravilne rastline. Po Pohorju so speljane številne poti, ki vodijo na vse konce in kraje tega pogorja. Planinstvo in pohodništvo imata na Pohorju najdaljšo tradicijo, vse bolj priljubljene dejavnosti pa so tudi gorsko kolesarstvo, padalstvo in jahanje.

Enako pomemben je zimski turizem, predvsem alpsko smučanje. Prva



Pohorska vzpenjača

12. NEGA IN VARSTVO GOZDOV



13. UMETNI SMREKOV GOZD



Naravni smrekov gozd

žičnica na Mariborskem Pohorju je začela obratovati že leta 1950, sedežnica Habakuk. Leta 1957 so zgradili pohorsko vzpenjačo, uredili smučišča okrog Bolfenka, pozneje še okrog Areha, in tako ustvarili možnosti za alpsko smučanje, tek na smučeh in sankanje. Mariborsko Pohorje slovi po tradicionalni Zlati lisici, tekmi za svetovni pokal v ženskem alpskem smučanju, v zadnjih letih pa tudi po tekmah svetovnega pokala v deskanju na snegu.

Zavedati se moramo, da je množični turizem pogosto v nasprotju z ohranjanjem narave. Odpadki, hrup, gibanje izven poti pomenijo motnje za naravo ... Zlasti moteče so vožnje z motorji in motornimi sanmi, ki so v naravnem okolju prepovedane. Hrup motorjev moti tudi turiste.

Z nego in varstvom izboljšamo kakovost in stabilnost gozdov, tako z vidika kakovosti lesa kot tudi zagotavljanja ostalih vlog gozda (varovanje tal, čiščenje vode ...). Gozd ne sme biti ne pregost ne predelek, mora imeti čim bolj naravno sestavo drevesnih vrst, mora biti biološko trden, zdrav in odporen, da ga veter, sneg, škodljivci in bolezni ne prizadenejo preveč.

Negovati se mora že gozdno mladje, saj se gozd najhvaležneje odzove na gozdarjevo skrb prav v mladosti. Odstranjujejo se drevesa, ki otežujejo razvoj izbranim vrstam, pozneje se najboljšim drevesom omogočata rast in oblikovanje krošnje.

Gozd je danes izpostavljen številnim negativnim vplivom okolja, zato je bolj občutljiv za bolezni, neodporen proti škodljivcem ali naravnim ujmam. Z varstvom gozdov skušamo te nevarnosti zmanjšati. Ko pride do bolezni in poškodb (lubadar, kostanjev rak, sušenje drevja, vetrolomi in snegolomi), skušamo z redno sečnjo prizadetih dreves (gozdna higiena) preprečiti širjenje bolezni na poškodovana in zdrava drevesa. V naravi hrošček velikega smrekovega lubadarja meri okrog 5 mm. (risba)

Naravni smrekovi gozdovi se pojavljajo le na manjših površinah v višjih predelih Pohorja, vse ostalo so umetni smrekovi gozdovi, ki so nastali s sajenjem smreke na večjih območjih.

Sprememba bukovih gozdov je bila posebno živa v času glažutarstva, pozneje pa so lastniki snovali čiste nasade smreke (monokulture), ker so želeli povečati dobiček pri prodaji lesa. Mešane naravne gozdove so posekali do golega, vejevino in vrhače posekanih dreves pa raztrosili po poseki in zažgali. Na taki požganici so dve do tri leta pridelovali poljščine: krompir, rž in oves. Zadnje leto pa so med oves posejali še seme smrek. Nastali so zelo gosti sestoji smreke. Tak način obnavljanja gozda se je imenoval fratarjenje.

Monokulture smreke so zelo izpostavljene škodljivcem in boleznim. Pogosto jih napadeta lubadar in koreninska gniloba. Čista smreka tudi siromaši in slabi tla. Odpadle iglice počasi preperevajo, nastaja debela plast kislega humusa, na katerem se seme smreke le težko zakorenini.

14. TRBISOVA JELKA



Letnice in branike

Tik pod asfaltno cesto, ki vodi proti vzpenjači, se dviguje nad svojo okolico Trbisova jelka, najmogočnejše drevo na tem delu Pohorja. Njeni podatki so:

- premer 110 cm,
- višina 40 m,
- starost najmanj 160 let.

Maroltova jelka pri Šmartnem na Pohorju je bila najdebelejša jelka v Evropi, vendar se je leta 2002 dokončno posušila, ostanki debla še stojijo. Sgermova smreka pri Ribnici na Pohorju je z višino 61,7 m najvišja v Sloveniji in med najvišjimi v Evropi.

Najdebelejše drevo na Slovenskem je Najevska lipa nad Črno na Koroškem – premer 351 cm, obseg 1170 cm.

Najstarejše drevo z rojstnim listom v Evropi je Oxfordski hrast, star 900 let. Najstarejše drevo na svetu je krtačasti bor (*Pinus aristata*) v Kaliforniji, star več kot 4600 let. Najdebelejše drevo je taksodij v Mehiki, ki ima premer 15,5 m in obseg 41 m.

Kako ugotavljamo podatke o drevesu?

Obseg in premer drevesa merimo v prsni višini, ta je 1,3 m od tal. Za meritev drevesnih višin uporabljamo posebne naprave – višinomere.

Starost drevesa ugotavljamo na več načinov. Pri mladih iglavcih preštejemo vejna vretenca drevesca. Razmeroma točno starost ugotovimo pri posekanem drevesu s štetjem letnic. Iz širine branik lahko sklepamo, v kakšnih razmerah je drevo rastle. Pri rastočem drevesu ugotovimo starost tako, da preštejemo letnice na izvrtku, ki ga gozdarji naredimo s posebnim votlim svodom.

15. OZNAKE V GOZDU



Gozdarska in planinska oznaka

Načrtno gospodarjenje s slovenskimi gozdovi ima dolgo tradicijo. Prvi znani predpis, Ortenburški gozdni red, je bil izdan leta 1406. Danes izdelujemo gozdnogospodarske načrte za vse gozdove v Sloveniji. Z njimi usmerjamo razvoj gozdov. Ker so prostranosti gozdov velike, smo zaradi preglednosti razdelili vse gozdove na oddelke, te pa na odseke. Meje oddelkov (dve vodoravni črti) in odsekov (ena vodoravna črta) so označene na drevesih in na gozdarskih kartah. Takšna ureditev gozdov je za gozdarja tako pomembna kot načrt mesta z vsemi ulicami za turista v velikem mestu. Poleg oznak oddelkov in odsekov opazimo na drevesih še oznake meje gojitvenega lovišča Pohorje (rdeč narobe obrnjen trikotnik), markacije za planinske poti, pešpoti, tudi naša učna pot je markirana. Revirni gozdarji v svojem revirju

označujejo z gozdarskim kladivom tudi drevesa, ki se lahko posekajo (s kladivom odstranijo drevesno skorjo in mesto označijo z žigom Zavoda za gozdove Slovenije). Če boste pozorni, boste ponekod v gozdovih opazili tudi mejnike, kamne, ki ločujejo sosednje lastniške parcele.

16. GOZD IN VODA



Potok Lobnica

Gozd in voda sta tesno povezana. Vodna kapljica prinaša v gozd vlago in druge pomembne snovi, ki so se na poti skozi ozračje nabrale v vodnih hlapih. Del vode zadržijo drevesne krošnje, večji del pa je prispe do gozdnih tal, ki so enkratni zadrževalnik vode. Gozdna tla vsrkajo do 200 litrov vode na 1 m² in s tem preprečujejo prehitro površinsko odtekanje.

Z gozdnih tal odteče v vodotoke le majhen del vode, saj je znano, da je odtekanje vode z gozdnih površin 12-krat počasnejše kot z golih tal. V reliefno tako razgibani pokrajini, kot je Slovenija, ima gozd izjemno varovalno vlogo, saj preprečuje, da bi padavinska voda vodotoke spremenila v hudournike, ki bi odnašali rodovitno zemljo. Nič manj ni pomembna vloga gozda pri čiščenju padavinske vode, ki se pri počasnem premikanju skozi različne plasti tal čisti in odceja v gozdne izvire, studence in potoke.

Sonaravno gozdarstvo ne uporablja nobenih pesticidov ali umetnih gnojil, s čimer zagotavlja neoporečnost vodnih tokov.

Na koncu naše poti pomislimo, da gozd niso samo drevesa, temveč vse rastline in živali, ki v gozdu živijo, vsi kamni in zemlja, pa tudi voda in zrak. Vsak "prebivalec" gozda je pomemben za nemoteno delovanje tako popolnega ekosistema, kot je gozd. Zato naj vsak od nas po svojih močeh varuje gozdove.

17. PROŠNJA GOZDA



Ciproš

ČLOVEK!

Toplota tvojega doma v mrzlih nočeh sem in senca, ki se vanjo zatekaš v poletni pripeki.

Ostrešje tvoje hiše sem in deska tvoje mize, postelja sem, ki v njej spiš, in les, ki iz njega gradiš svoje ladje.

Toporišče tvoje sekire sem in vrata tvoje koč.

Les tvoje zibelke sem in tvoja krsta. Dober sem kakor kruh in lep kakor cvet.

Rotim te: NE UNIČI ME!



Bukova vejica z žirom

NAVADNA BUKEV – *Fagus sylvatica*

Bukev je naša najpogostejša drevesna vrsta. Kot glavna ali primešana drevesna vrsta je prisotna v 70 % slovenskih gozdov. Imenujemo jo kraljica ali mati gozda, saj s svojim listjem bogati tla (odraslo drevo ima 700.000 listov).

Zraste do 40 metrov visoko in do 1 m v debelino. Skorja bukve je tudi pri starejših drevesih siva, tanka in gladka. Bukev je sencostržna drevesna vrsta, mlade bukve lahko desetletja ždlijo v senci in čakajo na primernejše razmere za rast.

Bukev je gospodarsko ena najpomembnejših drevesnih vrst. Ima trd, težek, elastičen in na prostem slabše obstojen les z veliko ogrevalno močjo. Uporabni in užitni so tudi plodovi – žir, vendar samo kuhani ali praženi.



Jelova vejica

NAVADNA JELKA – *Abies alba*

Jelka zraste do 50 m visoko in do 2 m v debelino. Razvije ravno deblo, ki je enakomerno razvito do vrha. Skorja je tanka, sive barve, v mladosti gladka, pri starejših drevesih razpoka v bolj ali manj pravokotne luske. Iglice so ploščate, na koncu zaobljene, na zasenčenih vejah razvrščene v dveh redih, na zgornji strani so temno zelene in bleščeče, na spodnji strani imajo dve beli progji. Če je drevo zdravo, ostanejo na drevesu 8–12 let, sicer manj. Storži so pokončni in razpadejo na drevesu, kjer ostane le vreteno. Jelka je izrazito sencostržna drevesna vrsta, kot majhno drevesce lahko čaka v senci tudi več kot 100 let, in šele ko dobi dovolj svetlobe, začne svoj vzpon v zgornji drevesni sloj.

Les jelke je mehak, elastičen, lahek in brez smole (razen v bližini ran). Uporabljajo ga v različne namene. Jelka je tudi pomembna medonosna vrsta. Mana ali medena rosa, ki jo nabirajo čebele na jelki, je sladek drevesni sok, ki ga večinoma nepredelanega izločajo nekatere vrste uši in kaparjev, ki so prisnesani na iglicah.



Smrekova vejica

NAVADNA SMREKA – *Picea abies*

V Sloveniji so naravna rastišča le v gorskih predelih, sajena in pospeševana pa raste danes po vsej Sloveniji. V višino zraste do 50 m, v debelino pa do 1 m. Skorja je rdečkasta, sprva gladka, pozneje pa začne odstopati v obliki kroglastih lusk. Storži visijo in celi odpadejo. Iglice so bodeče, v prečnem prerezu rombaste, v osvetljenem delu ščetkasto razporejene okrog vejice in ostanejo na drevesu 5–7 let. Ima plitev koreninski sistem.

Les je mehak, elastičen in vsestransko uporaben. Les smreke vsebuje smolo.

Ko govorimo o smreki, ne moremo mimo božičnega (novoletnega) drevesca, katerega vlogo je prevzela smreka, čeprav mu pri nas še vedno pravimo novoletna jelka.



Jerebika s plodovi

JEREBIKA – *Sorbus aucuparia*

Jerebika raste posamezno ali v skupinah po slovenskih gozdovih, kot okrasno drevo pa je priljubljena v parkih in na vrtovih. V višino zraste do 15 m, izjemoma 20 m. Lihopernati listi so sestavljeni iz 9 do 15 narezanih lističev. Zaščitni znak jerebike so njeni živo rdeči plodovi, ki ostanejo na drevesu še pozno jeseni ali celo pozimi. Plodovi so užitni in vsebujejo veliko vitamina C, iz njih lahko kuhamo marmelado, so pa tudi pomembna hrana gozdnih živali (ptice, srnjad, jelenjad).

Dobro prenaša nizke temperature in sneg. Glede tal je nezahtevna, potrebuje precej svetlobe. Je izrazito pionirska* drevesna vrsta. Cenijo jo v nasadih za preprečevanje in zaustavljanje zemeljskih in snežnih plazov.

*pionirska drevesna vrsta: drevesna vrsta, ki prva poseli in zavaruje ogolele površine



Javorjev list v rosi

GORSKI JAVOR – *Acer pseudoplatanus*

Najraje raste v gorskih listnatih in mešanih gozdovih, predvsem tam, kjer so tla globoka in sveža. Zato ga najpogosteje najdemo ob jarkih. Zraste do 40 metrov visoko in doseže prsni premer do 2 m.

Liste gorskega javorja prav gotovo poznate, če ne drugače, pa s kanadske zastave. Listi so veliki, dlanasto deljeni s petimi listnimi krpami. Javorjevi plodovi, imenovani pokovec ali samara, so krilati plodiči, ki se razvijejo v parih in spominjajo na majhne bumerange. Prav zaradi svoje oblike imajo izjemne letalne sposobnosti, tako da jih lahko veter prenaša več kilometrov daleč. Zelo značilna je tudi javorjeva skorja, ki se intenzivno lušči in odpada. Les je uporaben za izdelovanje notranje opreme.



Breza pri Mariborski koči

NAVADNA BREZA – *Betula pendula*

Breza je zelo skromno in odporno drevo, ki ima rado svetlobo. Ker ima lahko seme, ga veter zlahka prenaša na velike razdalje. V mladosti raste zelo hitro, vendar se hitro izčrpa, tako da le redko dočaka starost, višjo od 100 let. Zraste do 30 metrov in doseže do 0,6 m v debelino.

Nekaj posebnega je brezino belo lubje, spomladi jo krasijo številne mačice, jeseni so občudovanja vredni zlato obarvani listi. Prav zaradi svojega videza je breza zelo priljubljeno okrasno drevo.

Brezova drva pogosto uporabljajo za kurjenje v kaminih, saj gorijo skoraj brez dima in med gorenjem ne prasketajo.

Breza je izrazita pionirska drevesna vrsta.



Macesnova vejica s storžem in ženskim cvetom

EVROPSKI MACESEN – *Larix decidua*

Macesen je edini domači iglavec, ki mu jeseni odpadejo iglice. Macesnove iglice so mehke in rastejo na t. i. dolgih poganjkih posamič, na kratkih poganjkih pa v šopih po 20 do 50 iglic. Macesen je drevo gora, saj raste vse do zgornje gozdne meje. Najraje ima globoka, zračna in z minerali bogata apnenčasta tla.

V pohorske gozdove je večinoma umetno vnesen, vendar je marsikje že "udomačen" in se tudi naravno pomlajuje. Koristen je, ker v čistih smrekovih kulturah s svojimi globokimi koreninami krepi stabilnost. Macesen je izrazito svetloljubna drevesna vrsta in ne prenese sence. Macesnov les je cenjen predvsem zaradi obstojnosti in lepe rdečkaste barve. Zelo priljubljen je tudi kot okrasno drevo, saj ima spomladni nežno zelene iglice, ki se jeseni zlato rumeno obarvajo.

Macesen je do 40 m visoko in do 1,5 m debelo drevo.



Listi in ježice s kostanj

PRAVI (DOMAČI) KOSTANJ – *Castanea sativa*

Kostanj je vezan na toplejše lege z daljšo vegetacijsko dobo, zato je v višjih legah na Pohorju redek. Najraje ima kislila tla na silikatni podlagi. Zraste do 35 m visoko in doseže premer do 3 m.

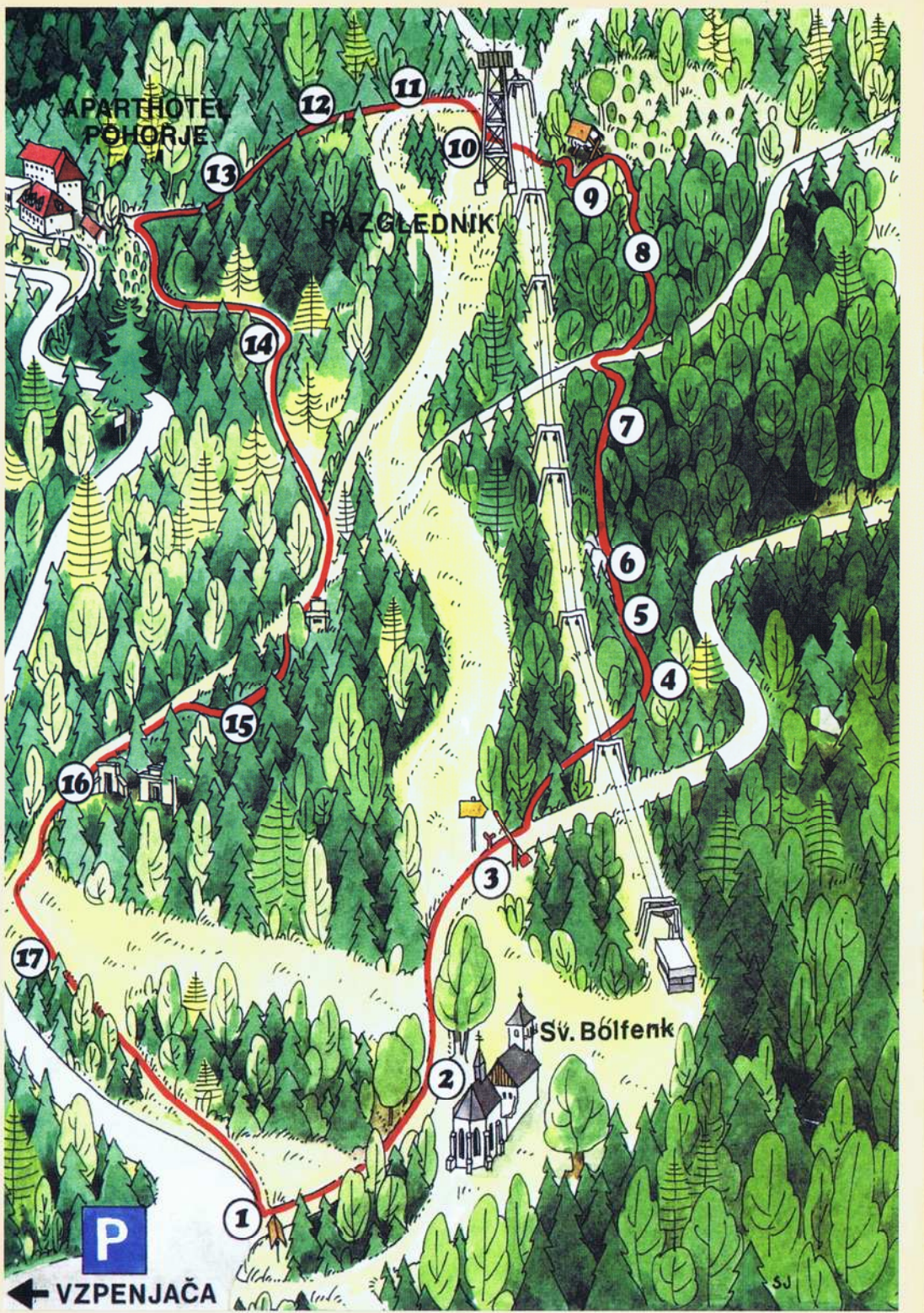
Kostanj je vsestransko uporabna drevesna vrsta. Cenjen je njegov les (zaradi obstojnosti ga uporabljajo za električne drogove, železniške pragove, vinogradniške kole, sode, za proizvodnjo tanina), slastni so njegovi plodovi, ko cveti, je paša za čebele. Kostanj rodi skoraj vsako leto, dozori oktobra ali novembra, skledica pa odpade skupaj s plodovi.

Zadnja desetletja se število kostanjev v gozdovih zmanjšuje zaradi kostanjevega raka, bolezni, ki je bila prinesena iz domovine kostanja – Azije, kjer pa bolezen ni povzročala večje škode.

Zanimivo je, da je Kobansko (Kozjak) dobilo ime po kobanicah, preprostih dežnih ogrinjalih, ki so jih tamkajšnji prebivalci izdelovali iz kostanjevih listov in skorje.

1. KRATEK ORIS POTI
IN UPORABA
VODNIKA
2. BOLFENK
3. GOZDNA CESTA
4. GOZD SMREKE,
JELKE IN BUKVE
5. GOZDNA TLA
6. KAMNINE NA POHORJU
7. BUKOV GOZD
8. NARAVNO
POMLAJEVANJE
GOZDA
9. ŽIVALI V GOZDU
10. RAZGLEDNIK
11. REKREACIJA V GOZDU
12. NEGA IN VARSTVO
GOZDOV
13. UMETNI SMREKOV
GOZD
14. TRBISOVA JELKA
15. OZNAKE V GOZDU
16. GOZD IN VODA
17. PROŠNJA GOZDA





APARTHOTEL
POHORJE

RAZGLEDNIK

Sv. Bólfenk

P

← VZPENJAČA

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17